קיצור שלחן ערוך — דיני מכירת חמץ

יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה לוֹ חָמֵץ שֶׁלּוֹ בִּרְשׁוּתוֹ בַּפֶּסַח, עוֹבֵר בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע עַל בַּל יֵרָאֶה וּבַל יִמָּצֵא. וְהֶחָמֵץ אָסוּר בַּהֲנָאָה לְעוֹלָם, וַאֲפִלּוּ בִּטְּלוֹ קֹדֶם פֶּסַח. וְלָכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ הַרְבֵּה חָמֵץ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם, צָרִיךְ לְמָכְרוֹ לְאֵינוֹ יְהוּדִי קֹדֶם הַפֶּסַח בְּשָׂעָה שֶׁהוּא עֲדַיִן מָתָר בַּהֲנָאָה. וְלֹא יְהֵא עִנְיַן מְכִירַת חָמֵץ אֵצֶל הָאָדָם כְּמוֹ מִצְוֹת אֲנָשִׁים מְלֻמָּדָה, אֶלָּא צָרִיךְ שֶׁיִּגְמוֹר בְּדַעְתּוֹ שֶׁהוּא מוֹכְרוֹ בֶּאֱמֶת לְהָאֵינוֹ יְהוּדִי מְכִירָה גְּמוּרָה וַחֲלוּטָה. וְלֹא יִמְכּוֹר בְּיֹקֶר מִן הַמְּחִיר הָרָאוּי. וּלְאַחַר הַפֶּסַח יְבַקֵּשׁ מֵאֵת הָאֵינוֹ יְהוּדִי שֶׁיִּשַׁלֵּם לוֹ אֶת הַחוֹב. וְכַאֲשֶׁר יְשִׁיבֵהוּ שֶׁאֵין לוֹ כֶּסֶף, יְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיְּחַזּוֹר וְיִמְכּוֹר לוֹ אֶת הֶחָמֵץ עִם (הַחֶדֶר) בְּעַד כָּךְ וְכָךְ. וְלֹא יְהֵא הַדָּבָר כְּחוֹכָא בְּעָלְמָא, אֶלָּא כְּדֶרֶךְ הַסּוֹחֲרִים מַמָּשׁ (תמ"ח).

הֶחָמֵץ שֶׁהוּא מוֹכֵר לְאֵינוֹ יְהוּדִי, צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא בְּבֵיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְאִם הָאֵינוֹ יְהוּדִי לוֹקֵחַ אֶת הֶחָמֵץ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, מַה טּוֹב. וְאִם אִי אֶפְשָׁר שֶׁיְּקַחֵהוּ לְבֵיתוֹ, צָרִיךְ לְהַשְׁכִּיר לוֹ אֶת הַחֶדֶר שֶׁהֶחָמֵץ מֻנָּח בּוֹ. וְצָרִיךְ לִכְתּוֹב בִּשְׁטָר שֵׁם הַקּוֹנֶה, וּבְכַמָּה הִשְׁכִּיר לוֹ אֶת הַחֶדֶר, וְשֶׁאֲנַב קַרְקַע הִקְנָה לוֹ אֶת הֶחָמֵץ הַמֻּנָּח שָׁם, וְיִפְרוֹט אֶת כָּל הֶחָמֵץ בְּכַמָּה מָכַר לוֹ, אֲבָל אֵינוֹ צָרִיךְ לִפְרוֹט סְכוּם הַמִּדּוֹת, וְיוּכַל לִכְתֹּב רַק בְּעַד כַּמָּה כָּל מִדָּה עַד לַמִּדִּידָה (עַיֵּן פְּרִי מְגַדִּים). וְכָל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּשְּׁטָר, יְדַבֵּר עִם הַקּוֹנֶה גַּם בְּעַל פֶּה. וְיַקְבֵּל מִמֶּנּוּ עֲרָבוֹן (דראנגאבע) וּשְׁאָר הַמָּעוֹת יְזַקּוֹף עָלָיו בְּמִלְוֶה; וְיִהְיֶה הַכֹּל כָּתוּב בִּשְׁטָר, וְגַם יְמְסוֹר לוֹ אֶת הַמַּפְתֵּחַ מִן הַחֶדֶר. חָמֵץ שֶׁהוּא בְּתוֹךְ כְּלֵי הַצָּרִיךְ טְבִילָה (כְּשֶׁלּוֹקְחוֹ מִן הָאֵינוֹ יְהוּדִי), לֹא יִמְכְּרֶנּוּ עִם הַכֵּלִי, כִּי לְאַחַר הַפֶּסַח כְּשֶׁיַּחְזוֹר וְיִקְנֶהוּ מִן הָאֵינוֹ יְהוּדִי יִצְטָרֵךְ טְבִילָה מֵחָדָשׁ (סִימָן תמ"ח. ופתחי תשובה ביורה דעה סִימָן ק"כ).

לְאַחַר שֶׁמָּכַר לוֹ אֶת הֶחָמֵץ; אִם יָרֵא פֶּן יִקָּלְקֵל שָׁם הַקּוֹנֶה, יָכוֹל גַּם הוּא לִתְלוֹת שָׁם מִסְגֶּרֶת לִשְׁמִירָה; אוֹ אִם הַקּוֹנֶה רוֹצֶה לְהַפְקִיד אֵצֶל הַיִּשְׂרָאֵל אֶת הַמַּפְתֵּחַ, רַשַּׁאי. אֲבָל אָסוּר שֶׁיַּנִּיחַ הַיִּשְׂרָאֵל חוֹתָם עַל הֶחָמֵץ (עַיֵּן פרמ"ג).

אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁכִּיר לוֹ כָּל הַחֶדֶר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָרִיךְ גַּם כֵּן לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, יַעֲשֶׂה מְחִצָּה לִפְנֵי הֶחָמֵץ, וַיַּשְׁכִּיר לוֹ אֶת הַמָּקוֹם שֶׁעַד הַמְּחִצָּה, וְיִכְתֹּב כֵּן בְּתוֹךְ הַשְּׁטָר. גַּם יִכְתֹּב שֶׁיֵּשׁ לְהַקּוֹנֶה דְּרִיסַת הָרֶגֶל לָלֶכֶת כִּרְצוֹנוֹ אֶל הַמָּקוֹם הַהוּא; וְגַם שֶׁאִם יִרְצֶה הָאֵינוֹ יְהוּדִי הַזֶּה הַקּוֹנֶה לִמְכּוֹר אֶת הֶחָמֵץ לְאֵינוֹ יְהוּדִי אַחֵר בְּתוֹךְ הַפֶּסַח אוֹ לְיִשְׂרָאֵל בְּאִסְרוּ חַג דְּפֶסַח, יֵשׁ לְכֻלָּם דְּרִיסַת הָרֶגֶל לָלֶכֶת שָׁמָּה. וְכֵן אִם מַשְׁכִּיר אוֹ מוֹכֵר לְהָאֵינוֹ יְהוּדִי חֶדֶר שֶׁצְּרִיכִין לָלֶכֶת שָׁמָּה דֶּרֶךְ רְשׁוּתוֹ שֶׁל הַמּוֹכֵר, צָרִיךְ לִכְתּוֹב כֵּן בַּשְּׁטָר, שֶׁיֵּשׁ לְהָאֵינוֹ יְהוּדִי הַקּוֹנֶה וּלְכָל הַקּוֹנִים שֶׁיָּבִיא שָׁמָּה, דְּרִיסַת הָרֶגֶל לָלֶכֶת שָׁמָּה.

אִם הַבַּיִת הוּא אֵצֶל הַיִּשְׂרָאֵל רַק בִּשְׁכִירוּת מִיִּשְׂרָאֵל אַחֵר, אֲזַי אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁכִּירוֹ לְאֵינוֹ יְהוּדִי לְבֵית דִּירָה בְּלִי רְשׁוּת הַמַּשְׁכִּיר, לָכֵן יַתְנֶה בְּפֵרוּשׁ עִם הָאֵינוֹ יְהוּדִי שֶׁאֵינוֹ מַשְׁכִּירוֹ לוֹ לָדוּר בּוֹ, רַק לְהַחְזִיק בּוֹ כֵּלָיו וּמִטַּלְטָלָיו, אֲבָל לֹא יַשְׁכִּירוֹ בְּפֵרוּשׁ לְהַחְזִיק בּוֹ אֶת הֶחָמֵץ, רַק סְתָם לְהַחְזִיק בּוֹ כֵּלָיו וּמִטַּלְטָלָיו כִּרְצוֹנוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם אִם הַמַּשְׁכִּיר בָּעִיר, יִקַּח מִמֶּנּוּ רְשׁוּת לְהַשְׁכִּירוֹ, וְכֵן מִי שֶׁנּוֹסֵעַ לַדֶּרֶךְ קֹדֶם פֶּסַח, וְאִשְׁתּוֹ תִּמְכֹּר אֶת הֶחָמֵץ, יִתֵּן לָהּ רְשׁוּת בְּפֵרוּשׁ שֶׁתַּשְׁכִּיר אֶת הַחֶדֶר (תמ"ח ת"ג).

אָסוּר לַעֲשׂוֹת תְּנַאי עִם הָאֵינוֹ יְהוּדִי, שֶׁלְּאַחַר הַפֶּסַח מְחֻיָּב הָאֵינוֹ יְהוּדִי לְמָכְרוֹ לוֹ, אוֹ שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל מְחֻיָּב לַחֲזוֹר וְלִקְנוֹתוֹ מִמֶּנּוּ. אֲבָל יָכוֹל לְהַבְטִיחוֹ, שֶׁיַּחֲזוֹר לִקְנוֹתוֹ מִמֶּנּוּ וְשֶׁיִּתֵּן לוֹ רֶוַח.

אָסוּר לִמְכּוֹר אֶת הֶחָמֵץ לְמוּמָר אוֹ לְמוּמֶרֶת; וְלֹא לְבֶן מוּמֶרֶת, אַף עַל פִּי שֶׁיְּלָדָתוּ מֵאֵינוֹ יְהוּדִי לְאַחַר שֶׁהֵמִירָה, כִּי לְעִנְיָן זֶה דִּינָם כְּמוֹ יִשְׂרָאֵל, וַהֲוֵי לֵהּ חֲמֵצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח דְּאָסוּר בַּהֲנָאָה.

מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חָמֵץ בְּמָקוֹם אַחֵר אוֹ בַּדֶּרֶךְ בַּעֲגָלוֹת אוֹ בַסְּפִינָה, יָכוֹל לְמָכְרוֹ גַּם כֵּן אַגַּב קַרְקַע שֶׁבִּמְקוֹמוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם יַפְקִירוֹ גַּם כֵּן בִּפְנֵי בֵּית דִּין אוֹ שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים. וְאִם הוּבָא לוֹ הֶחָמֵץ בַּפֶּסַח, הָאֵינוֹ יְהוּדִי הַקּוֹנֶה הוּא יְשַׁלֵּם שְׂכַר

הָעֲגָלָה וְיֵתֵר הַהוֹצָאוֹת. וְאִם הוּבָא לוֹ חָמֵץ אֲשֶׁר שָׁלַח לוֹ אֵינוֹ יְהוּדִי סְחוֹרָה, וְהוּא לֹא בִּקְּשָׁה וְלֹא יָדַע, יְקַבְּלָהּ גַּם כֵּן הָאֵינוֹ יְהוּדִי וִישַׁלֵּם מַה שֶּׁמַּגִּיעַ לְהַמֵּבִיא, וְהַיִשְׂרָאֵל לֹא יִתְעַסֵּק בָּהּ כְּלָל, וְאַדְרַבָּה יַפְקִירָהּ גַּם כֵּן בִּפְנֵי בֵּית דִּין אוֹ בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים (תמ"ח).

מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ רֵיחַיִם, וְהַטּוֹחֲנִים נוֹתְנִים מֶכֶס תְּבוּאָה מְחֻמֶּצֶת, צָרִיךְ לְמָכֹר אוֹ לְהַשְׁכִּיר אֶת הָרֵיחַיִם קֹדֶם פֶּסַח לְאֵינוֹ יְהוּדִי (ת"נ).

בְּעִנְיַן מְכִירַת בְּהֵמוֹת שֶׁיַּאֲכִילֵם הָאֵינוֹ יְהוּדִי חָמֵץ, יֵשׁ מַחֲלֹקֶת בֵּין הַגְּדוֹלִים זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, וּמִי שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְהַזָּהֵר, טוֹב לוֹ. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ יַעֲשֶׂה עַל פִּי הוֹרָאַת חָכָם (תמ"ח ת"נ).

מֻתָּר לְהַלְווֹת לְיִשְׂרָאֵל כִּכַּר חָמֵץ קֹדֶם הַפֶּסַח שֶׁיַּחְזִיר לוֹ לְאַחַר הַפֶּסַח. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין בָּזֶה אִסּוּר (ת"נ).

אִם חֲמֵצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל הוּא בִּרְשׁוּת אֵינוֹ יְהוּדִי, אוֹ בְּהִפּוּךְ, חֲמֵצוֹ שֶׁל אֵינוֹ יְהוּדִי בִּרְשׁוּת יִשְׂרָאֵל, יַעֲשֶׂה שְׁאֵלָה הֵיאַךְ יִתְנַהֵג בּוֹ, כִּי יֵשׁ בָּזֶה הַרְבֵּה חִלּוּקֵי דִינִים (תמ תמא).

צְרִיכִין לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לֵהָנוֹת לְאַחַר הַפֶּסַח מֵחֲמֵצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא חָשׁוּד שֶׁלֹּא מְכָרוֹ כַּדָּת.

נֹסַח שְׁטַר מְכִירַת חָמֵץ:אָנֹכִי הֶחָתוּם מַטָּה, מָכַרְתִּי לְהָעָרֵל (פְּלוֹנִי) אֶת כָּל סְפִירְט שֶׁיֵּשׁ לִי בַּמַּרְתֵּף (קעלְלער) בַּדִּירָה שֶׁאֲנִי דָּר בָּהּ. וְהַמַּרְתֵּף הוּא בְּתוֹךְ הֶחָצֵר מִצַּד צָפוֹן הַשֵּׁנִי מִצַּד מִזְרָח. וְכָל סְפִירְט שֶׁיֵּשׁ לִי שָׁם, הֵן בַּחֲבִיתִין בֵּינוֹנִיּוֹת הֵן בַּחֲבִיתִין גְּדוֹלוֹת (קיפעס) הַכֹּל מָכַרְתִּי לְהַנִּזְכָּר לְעֵיל עִם הַכֵּלִים בְּעַד מָאתַיִם וְעֶשְׂרִים זְהוּבִים (אעס"וו). וְגַם אַרַאק שֶׁיֵּשׁ לִי שָׁם בִּצְלוֹחִית גָּדוֹלָה, לְעֵרֶךְ שֶׁבַע מִדּוֹת מָכַרְתִּי לוֹ בְּעַד חֲמִשָּׁה זְהוּבִים (אעס"וו) בְּלִי הַכֵּלִים. וְגַם [יֵין פִּרוֹת] (שְׁלִיוָואוויץ) (שֶׁאֵינוֹ נָקִי) שֶׁיֵּשׁ לִי שָׁם בֶּחָבִית קְטַנָּה (אנטיל) מָכַרְתִּי לוֹ בְּעַד שְׁנֵים עָשָׂר זְהוּבִים (אעס"וו) וַחֲמִשִּׁים [צ"ל] (אגורות) עִם הַכֵּלִי. וְגַם מָכַרְתִּי לוֹ שֵׁשׁ חָבִיוֹת רֵיקָנוֹת שֶׁהָיָה בָּהֶם סְפִירְט. וּשְׁתֵּי חָבִיוֹת גְּדוֹלוֹת (קיפעס) בְּחַשּׁוּקֵי בַּרְזֶל, גַּם כֵּן רֵיקָנוֹת מִסְּפִירְט שֶׁיֵּשׁ לִי שָׁם, כֻּלָּן מָכַרְתִּי לוֹ בְּעַד שְׁמֹנָה זְהוּבִים וַחֲמִשִּׁים [צ"ל] (אגורות) (אעס"וו). גַּם חֲמִשָּׁה שַׁקִּים קְמַח חִטִּים שֶׁיֵּשׁ לִי בְּתוֹךְ הַחֶדֶר הַנִּקְרָא שְׁפַייז (מזוה) [מַחְסָן] הַשַּׁיָּךְ לַדִּירָה שֶׁאֲנִי דָּר בָּהּ, מָכַרְתִּי לְהַנִּזְכָּר לְעֵיל עִם הַשַּׁקִּים בְּעַד שִׁלְשִׁים וְתִשְׁעָה זְהוּבִים (אעס"וו). וְגַם כָּל הַכֵּלִים מֵחָמֵץ שֶׁיֵּשׁ לִי שָׁם, דְּהַיְנוּ עֲרֵבוֹת וְתֵבוֹת מִקֶּמַח, מָכַרְתִּי לוֹ בְּעַד אַרְבָּעָה זְהוּבִים וַחֲמִשִּׁים [צ"ל] (אגורות) (אעס"וו). גַּם גְּרִיסֵי שְׁעוֹרִים (גערשטל) בְּשַׂק קָטָן שֶׁיֵּשׁ לִי שָׁם, מָכַרְתִּי לוֹ בְּעַד זָהוּב אֶחָד וַחֲמִשִּׁים [צ"ל] (אגורות) (אעס"וו) עִם הַשַּׂק. וְקִבַּלְתִּי מֵאִתּוֹ עֲרָבוֹן, (דְּמֵי קְדִימָה) (דראנגאבע) עֲשָׂרָה זְהוּבִים (אעס"וו) וְהַמּוֹתָר זָקַפְתִּי עָלָיו בְּמִלְוֶה. וּזְמַן הַפֵּרָעוֹן לֹא יְאֻחַר מִן עֲשָׂרָה יָמִים מִיּוֹם הָרָשׁוּם דִּלְמַטָּה. וְהִשְׁכַּרְתִּי לְהַקּוֹנֶה הַנִּזְכָּר לְעֵיל אֶת הַמַּרְתֵּף הַנִּזְכָּר לְעֵיל וְאֶת הַחֶדֶר הַנִּזְכָּר לְעֵיל מֵעַכְשָׁו עַד עֲשָׂרָה יָמִים מִיּוֹם הָרָשׁוּם דִּלְמַטָּה בְּעַד אַרְבָּעָה זְהוּבִים (אעס"וו), וְקִבַּלְתִּי עֲרָבוֹן (דְּמֵי קְדִימָה) שְׁלֹשָׁה זְהוּבִים (אעס"וו), וְהַמּוֹתָר זָקַפְתִּי עָלָיו בְּמִלְוֶה, שֶׁיְּשַׁלֵּם לִי, לֹא יְאֻחַר מֵעֲשָׂרָה יָמִים מִיּוֹם דִּלְמַטָּה, וְאַגַּב קַרְקַע הַמֻּשְׂכָּר לוֹ, דְּהַיְנוּ הַמַּרְתֵּף וְהַחֶדֶר הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, הִקְנֵיתִי לוֹ כָּל הַמִּטַּלְטְלִין הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל. וַאֲנִי מוֹדֶה בְּהוֹדָאָה גְּמוּרָה, שֶׁהִשְׂכַּרְתִּי לוֹ הַמַּרְתֵּף וְהַחֶדֶר הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, וְהִקְנֵיתִי לוֹ כָּל הַמִּטַּלְטְלִין הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל בְּכָל מִינֵי קִנְיָנִים הַמּוֹעִילִים, בְּאֵיזֶה מֵהֶם שֶׁיִּהְיֶה הַקִּנְיָן חָל עַל פִּי דִּין תּוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה, וְעַל פִּי נְמוּסֵי הַמְּדִינָה בְּלִי שׁוּם טַעֲנָה וּמַעֲנָה. וּרְשׁוּת בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת בְּכָל הַנִּזְכָּר לְעֵיל כְּכָל חֶפְצוֹ וּרְצוֹנוֹ לִמְכּוֹר וְלִתֵּן בְּמַתָּנָה, וּלְהַשְׁכִּיר בְּלִי שׁוּם מוֹחֶה. וְכֵן יֵשׁ רְשׁוּת בְּיָדוֹ לְקַח מִיָּד כָּל הַנִּזְכָּר לְעֵיל לְבֵיתוֹ. וְאַף אִם יַשְׁאִיר אוֹתָם כְּאֲשֶׁר הֵמָּה שָׁמָּה, מֵעַתָּה הַכֹּל הוּא בְּאַחֲרָיוּתוֹ שֶׁל הַקּוֹנֶה, וְאֵין עָלַי שׁוּם אַחֲרָיוּת, וַאֲפִלּוּ אַחֲרָיוּת אֹנֶס. וְנָתַתִּי לוֹ דְּרִיסַת הָרֶגֶל דֶּרֶךְ חֲצֵרִי וְדֶרֶךְ בֵּיתִי לֵילֵךְ לַמַּרְתֵּף וְלַחֶדֶר הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל הַמֻּשְׂכָּרִים לוֹ. וְכֵן אִם יִרְצֶה בְּתוֹךְ מֶשֶׁךְ יְמֵי הַשְׂכִירוּת לִמְכּוֹר מֵהַמִּטַּלְטְלִין לְאִישׁ אַחֵר, לְכָל הַבָּאִים מִדַּעְתּוֹ, לְכֻלָּם יֵשׁ לָהֶם דְּרִיסַת הָרֶגֶל. גַּם מָסַרְתִּי לוֹ אֶת הַמַּפְתְּחוֹת שֶׁל הַמַּרְתֵּף וְשֶׁל הַחֶדֶר הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל. [כָּל זֶה] נַעֲשָׂה בְּכָל אֹפֶן הַיּוֹתֵר מוֹעִיל עַל פִּי דִּין תּוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה, וְעַל פִּי נְמוּסֵי הַקִּירָ"ה וְהַמְּדִינָה.אונגוואר י"ד ניסן תרל"דראובן בן רבי שמעון איזראעלאוויטש